

1. Енергоефективність: Зменшення споживання енергії та перехід до відновлювальних джерел енергії. Це може включати в себе використання сучасних технологій, удосконалення енергетичної інфраструктури та впровадження енергозберігаючих практик у всіх сферах господарства.

2. Стратегії управління водними ресурсами: Забезпечення ефективного використання води шляхом вдосконалення інфраструктури для збору та очищення води, впровадження технологій ефективного зрошення в сільському господарстві та раціонального використання води в промисловості та побуті.

3. Сталість лісових ресурсів: Ведення лісового господарства з урахуванням сталого використання лісів, щоб уникнути надмірної рубки та зберегти біорізноманіття.

4. Управління відходами: Розробка ефективних систем управління відходами, включаючи вторинну переробку та використання відходів як ресурсів.

5. Сталість ґрунтових ресурсів: Захист ґрунтів від ерозії, використання методів сталого землекористування та впровадження агротехнік, які зберігають родючість ґрунтів.

6. Ефективне використання морських ресурсів: Управління рибними запасами, збереження біорізноманіття морських екосистем та запобігання забрудненню морів та океанів.

7. Сталість природних ресурсів в сільському господарстві: Збереження ґрунтового покриву, раціональне використання добрив та пестицидів, впровадження технологій, спрямованих на підвищення продуктивності та зниження негативного впливу на довкілля.

8. Кругова економіка: Замість традиційної лінійної моделі "виробництво-використання-викид" розвивати кругову економіку, де ресурси максимально повторно використовуються та переробляються.

Зазначені стратегії спрямовані на забезпечення раціонального та ефективного використання природних ресурсів, збереження біорізноманіття та забезпечення сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. The European market potential for ecotourism. URL : <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/ecotourism/market-potential>

2. Bezuhla L., Demchuk N. (2019) Development strategy of ecotourism enterprises as a factor of increasing their competitiveness. Organizational-economic mechanism of management innovative development of economic entities : Collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 3 vol. / Higher School of Social and Economic. Przewosk: WSSG. Vol. 2. P. 289–297

3. Elena Mondino & Thomas Beery (2019). Ecotourism as a learning tool for sustainable development. The case of Monviso Transboundary Biosphere Reserve, Italy. Journal of Ecotourism. Vol. 18, No. 2, 107–121 <https://doi.org/10.1080/14724049.2018.1462371>

Баранська Карина

здобувачка, 242 «Туризм і рекреації»

Міхєєва Ірина

здобувачка, 241 «Готельно-ресторанна справа»

Науковий керівник: Любченко Валентина, к.іст.наук, доцент

Державний університет «Житомирська політехніка»

ВПЛИВ ВІЙНИ НА РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЇ ТА ТУРИЗМ В УКРАЇНІ

Після здобуття Україною незалежності у 1991 році туристична індустрія України почала відновлюватися та стала однією з перспективних галузей в економіці, незважаючи на те, що туристично-рекреаційний потенціал країни використовувався не в повному обсязі. Проте, як найскладніший об'єкт державного управління так і не набув

«інституційної» визначеності, неодноразово змінюючи свою юрисдикцію і перебуваючи у підпорядкуванні різних відомств, що створювало неузгодженість дій окремих його підсистем і вело до неефективності туризму в цілому [1, с. 17].

У лютому 2022 року війна, розв'язана росією проти України, повністю зупинила роботу індустрії туризму в Україні, та зруйнувала всі надії на відновлення туризму в Європі після пандемії. Експерти прогнозували, що європейський туризм зможе повністю відновитися до пандемійного рівня вже в 2023 році, проте згідно зі звітом Economist Intelligence Unit, війна в Україні може вплинути на туризм у всій Європі. Окрім втрати туристів, війна також призводить до підвищення цін на їжу та пальне, впливає на впевненість мандрівників та наявні доходи [2, с. 129]. В умовах надзвичайних ситуацій, небезпек, збройних конфліктів і воєн туристично-рекреаційний простір держави набуває особливої актуальності, як на національному рівні, так і на рівні міжнародному. Адже, в умовах післявоєнної відбудови, він може стати вагомим чинником стабілізації економіки.

Метою даного дослідження є аналіз впливу воєнних дій на туристично-рекреаційний простір України та можливості розвитку після Перемоги.

Сьогодні, безпековий фактор є визначальним при плануванні поїздок як до України, так і по території України. В сучасних умовах організація турів відбувається з урахуванням комендантської години та наявності укриттів для туристів, а конкурентоздатність туризму в регіонах України, залежить від наявності та розвитку туристичного потенціалу територій окремих регіонів. Дослідження та вивчення конкурентних переваг туризму в регіонах України має відбуватися вже сьогодні. Досвід багатьох зарубіжних держав свідчить, що у післявоєнний період туристичні потоки значно збільшуються. Так, Ізраїльсько-Палестинський конфлікт триває більше 70 років. Сьогодні ця країна продовжує жити у стані війни з Палестиною. Незважаючи на це, іноземні туристи продовжують відвідувати Ізраїль, а на туризм припадає 6,2% економіки країни. Іншим прикладом є конфлікт у Боснії та Герцеговині (1992-1995 роки), після завершення якого, згідно статистики, приріс туристичних потоків становив до 24% в рік [3, с. 21]. Війна у Грузії (2008 рік) вплинула не лише на туристичний імідж країни, але і на загальний імідж країни. Проте грамотна політична стратегія та конкретні кроки не просто сприяли розвитку туристичної галузі. А дозволили в період з 2009 по 2013 роки мати одні із найвищих показників темпу приросту туризму в світі. Кількість прибуттів до країни з метою туризму збільшились більше ніж на 300%, що у цифровому відношенні становило 5,4 мільйони людей [4].

Історично Україна є країною переважно внутрішнього туризму. Сьогодні фокус туристичних агенцій більше зосереджений на розвитку внутрішнього туризму, пропонують рекреаційний відпочинок для українців у горах або в сільській місцевості та знаходяться в пошуках оптимального формату після Перемоги.

«Внутрішній туризм під час війни став основою, завдяки якій тримається туристична галузь держави. Подорожі Україною сьогодні – це не тільки спосіб відпочинку, але й засіб психологічного розвантаження, як для наших захисників, так і для цивільних українців. Також це гарний спосіб підтримати економіку країни, яка сьогодні працює виключно на нашу оборону», зазначає очільниця Державного агентства розвитку туризму (далі – ДАРТ) Мар'яна Олесків. Її слова підтверджують результати масштабного опитування проведеного в серпні 2023 року ДАРТ та UNICEF U-Report Ukraine. Мета опитування: з'ясувати ставлення громадян до подорожей під час війни. У проєкті взяли участь близько 5000 осіб віком від 14 до 34 років. 45% опитаних українців продовжують подорожувати країною, з яких 21% вважають що цим вони підтримують економіку держави [5].

В умовах війни туризм в Україні зазнає величезних втрат не лише сторони туристичних потоків, яких майже немає, так і зі сторони втрат туристично-рекреаційного потенціалу територій, які потрапили під окупацію та постраждали внаслідок бойових дій. Існуючі дані про туризм і конфлікти здебільшого лише фіксують події, які спричиняють падіння туризму, і іноді дослідники намагаються визначити масштаб ефекту, та час, який

знадобиться туризму для його стабілізації після закінчення війни. Так, Державне агентство розвитку туризму документує знищені та пошкоджені об'єкти туристичної та рекреаційної галузі. На його сайті розміщене активне покликання на спеціальну форму за допомогою якої ДАРТ аналізує, а відтак ініціюють конкретні дії щодо кожного об'єкту [6].

Туристично-рекреаційний потенціал залежить від природних ресурсів. Так, ландшафтні рекреаційні ресурси України доволі багаті та різноманітні, тому ландшафтотерапія – це оздоровлення дією природної краси, шуму лісу, моря – є доволі перспективним напрямом розвитку українських курортів. Проте, сьогодні, багато природних та біосферних заповідників, національно-природних парків, заказників перебувають в зоні бойових дій, тобто недоступні для України і є на межі екологічної катастрофи, руйнування місцевих екосистем та знаходяться під постійним забрудненням в результаті активних бойових дій. Органам державної влади чи громадським організаціям здійснення рекреаційної та природоохоронної діяльності практично неможливо [7].

За офіційними даними, бойові дії найбільше торкнулися Гетьманського національного природного парку на Сумщині, поблизу Охтирки, Приазовського національного природного парку в Запорізькій області та природного парку «Меотида» в Донецькій області [8]. За даними Міністерства охорони навколишнього середовища та природних ресурсів України, приблизно 30% заповідних територій країни, були розбомблені, забруднені, спалені або вражені військовими маневрами. Найбільше постраждали адміністративні приміщення та інфраструктура заповідників. Будинки низки адміністрацій національних парків зруйновано або розграбовано [7]. Також із початком війни наша держава була позбавлена доступу до пляжно-рекреаційних територій на Півдні, вздовж рекреаційних зон Мелітополь-Приморськ-Бердянськ-Маріуполь-Новоазовськ тощо. Небезпечно було також купатися на пляжах Одещини [9, с. 55]. Підрив Каховської ГЕС призвів до знищення природних і рекреаційних ресурсів на Півдні України [10]. Це означає, що всю наукову та дослідницьку роботу на цих заповідних територіях вести тепер не можливо, що є катастрофою для природоохоронної діяльності, оскільки це безперервний процес, який не можна ставити на паузу.

Світова туристична спільнота підтримує Україну та ініціює заходи, на яких можна розказати про стан туристичної сфери міст, наші можливості та потенціал на міжнародній арені, аби надалі відновити туристичні потоки до нашої країни. Всесвітня туристична організація, яка є структурою ООН, у 2022 році обрала девізом – «Туризм це не тільки мандрівки, це мир» [11].

На нашу думку, ще зарано робити певні остаточні висновки, але процес переродження українського туризму вже розпочався. Саме зараз слід займатися активною промоцією України та її туристичного потенціалу, модернізувати підходи, удосконалювати нормативно-правову базу та залучати міжнародних партнерів. Адже Україна володіє великим різноманіттям рекреаційних ресурсів, які відіграють важливу роль.

Список використаних джерел:

1. Худавердієва В. Глобальні виклики сьогодення для туристично-рекреаційної сфери України. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022р.)* – К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 17-20 URL: https://drive.google.com/file/d/1ZrsGyuY7U5Mb_22hrYtP5dWpdyYWmza7/view.
2. Чернишова Д., Шуляр Д. Вплив воєнних дій на туристсько-рекреаційний потенціал України. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022р.)* – К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 127-130 URL: https://drive.google.com/file/d/1ZrsGyuY7U5Mb_22hrYtP5dWpdyYWmza7/view.
3. Матвійчук Л., Лепкий М., Смаль Б. Конкуренентоздатність індустрії туризму Волинського регіону в умовах війни. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-*

практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022р.) – К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 20-23
URL: https://drive.google.com/file/d/1ZrsGyuY7U5Mb_22hrYtP5dWpdyYWmza7/view.

4. «Грузія – страна життя. Стратегія розвитку туризму в Грузії. URL: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/feature/2015/12/07/a-tourism-strategy-for-georgia-country-of-life>.

5. Як змінилося ставлення українців до подорожей під час війни: опитування. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/k-zminilosya-stavlennya-ukrayintsiv-podorozhey-1694085395.html>.

6. ДАРТ документує знищені та пошкоджені об'єкти туристичної та рекреаційної інфраструктури. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-dokumentuie-znishcheni-ta-poshkodzeni-objekti-turistichnoyi-ta-rekreaciynoi-infrastrukturi>.

7. Овчинников О. Заповідні території під час війни. Відновити міста буде простіше, ніж природу. URL: <https://eco.rayon.in.ua/topics/514206-zapovidni-teritorii-pid-chas-viyni-vidnoviti-mista-bude-prostishe-nizh-prirodu>.

8. Гембарська В. Війна проти дикої природи. Росія знищує українські заповідники. URL: <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/vijna-proti-dikoi-prirodi-rosiya-znishhuie-ukrainski-zapovidniki/>.

9. Потійчук В., Ціпошук С. Сучасні проблеми розвитку туризму в Україні. *Війна та туризм: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 листопада 2022р.)* – К.: ТОВ «Геопринт», 2022. С. 53-56 URL: https://drive.google.com/file/d/1ZrsGyuY7U5Mb_22hrYtP5dWpdyYWmza7/view.

10. Через підрив Каховської ГЕС у зоні затоплення опинились об'єкти туристичної інфраструктури, природні та рекреаційні зони. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/914986.html>.

11. Туризм у Києві: сучасний стан та плани з відновлення сфери. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/71973/>.

Бережной Михайло,
здобувач, 242 Туризм і рекреація
Науковий керівник: Белобородова Марія, к.е.н.
НТУ «Дніпровська політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО ТУРИЗМУ

У багатьох країнах світу волонтерство вже давно набуло широкого поширення. У соціальному розвитку його роль була високо оцінена на міжнародному рівні. Саме тому ресурс добровільної діяльності дедалі частіше стає об'єктом досліджень у галузі соціології, педагогіки, психології, права, а тепер ще й туризму. Волонтерська діяльність створює можливості для соціально активної молоді допомогти іншим, знайти підтримку та відчутти суспільну цінність виконуваної ними роботи, реалізувати свій потенціал, отримати певні життєві навички, сформувати ефективний спосіб життя. У цьому контексті варто звернути увагу на сучасний стан та перспективи розвитку саме туристичного волонтерського руху.

Концепція волонтерського туризму – надання короткотривалих волонтерських послуг, які передбачають високу заповненість програми перебування пригосподарюваними активностями – протягом останніх кількох років набула величезного значення [1]. Волонтерський туризм має деякі переваги в порівнянні з іншими видами туризму, серед яких можна виділити наступні:

1. Залучення значної кількості туристів шляхом створення волонтерських турів в регіоні;
2. Волонтерський туризм не обмежує волонтерів у виборі сезону.
3. У разі, якщо захід є довгостроковим, час перебування туристів-волонтерів збільшується.
4. Волонтерські тури зазвичай призначені для різних вікових груп.
5. Даний вид туризму не вимагає наявності на території природних ресурсів.

При цьому в жодній із робіт не приділяється належна увага волонтерської діяльності як